

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ ЯК УМОВА ПОДАЛЬШОГО ЗРОСТАННЯ

*Коломицев А.О., здобувач кафедри економічної кібернетики і маркетингу,
Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси, Україна*

В Україні проблема сталого розвитку обговорюється достатньо давно. З 1992 року створено значний науковий доробок, який заклав підґрунтя новим орієнтирам розвитку країни на засадах постіндустріальної економіки. Щодо трактування поняття «сталий розвиток» слід визначити, що різні вчені і фахівці, розглядають це комплексне поняття під різним кутом зору, пропонуючи різні варіанти його тлумачення. Одні аналітики пов'язують поняття «сталий розвиток» із зміною характеру зростання; інші зосереджують увагу на взаємовідносинах країн розвинених з країнами, що розвиваються; треті – підкреслюють необхідність глобального управління світовими процесами; в деяких визначеннях акцент ставиться на зміні якості життя і т.п. [1, 2].

З часом сталий розвиток перетворився на науковий напрям, актуальність якого не втрачена й нині.

Утім, аналізуючи ситуацію, можна визначити, що поза увагою залишається насамперед швидкість змін, яку несе не тільки і не стільки сучасний світ, скільки власне людина, що трансформується. І це можливо простежити у процесі аналізу динаміки пріоритетів, які перед собою ставило людство. За нетривалий в історичних вимірах період часу вони змінювалися тричі.

У теперішній час еволюція ідей сталого розвитку призвела до того, що в галузі забезпечення економічних, екологічних та соціальних імперативів сталого розвитку системи світового господарства сучасні науковці виділяють п'ять основних стратегічних тенденцій: людство здатне надати розвитку стійкого і довгострокового характеру з тим, щоб він відповідав сьогоднішнім потребам людей, не залишаючи при цьому майбутні покоління можливості задовольняти свої потреби; існуючі обмеження в галузі експлуатації природних ресурсів відносні, вони пов'язані з нинішнім рівнем техніки і соціальних організацій, а також здатністю біосфери справлятися з наслідками людської діяльності; необхідно задовольнити елементарні потреби всіх людей і надати можливість реалізувати свої надії на більш благополучне життя, без чого стійкий і довгостроковий розвиток просто неможливий; слід узгодити спосіб життя тих, хто володіє більшими засобами (грошовими і матеріальними), з екологічними можливостями планети, зокрема щодо споживання енергії; розміри і темпи збільшення кількості населення повинні узгоджуватися із змінним продуктивним потенціалом глобальної екосистеми Землі.

Усі питання сталого розвитку є дуже актуальними для України. Неузгодженість темпів економічного розвитку і вимог екологічної безпеки, домінування природомістких галузей з високою питомою вагою ресурсо- та енергомістких застарілих технологій, сировинна орієнтація експорту, мілітаризація виробництва,

відсутність культури праці та споживання тощо призвели до формування техногенного типу економічного розвитку. Як наслідок, нині антропогенне навантаження на природу наближається (а в окремих регіонах України вже наблизилося) до граничної межі її екологічної стійкості. За нею починаються кризові та катастрофічні зміни в природі, що негативно впливає на життєдіяльність людини і суспільства. Для оновлення ціннісних орієнтирів сталого розвитку виникає потреба розроблення інноваційних підходів, які стануть поштовхом до реалізації концепції сталого розвитку в наступні десятиліття [3].

Проект Концепції переходу України до сталого розвитку, розробленого Національною академією наук України та оприлюдненою 15 травня 2012 складається з 7 розділів, присвячених проблемам визначення довготривалих пріоритетів розвитку економіки, природокористування і охорони навколишнього середовища, соціального, науково-технічного і регіонального розвитку, питанням екологізації виробничої діяльності. Концепція переходу України до сталого розвитку визначає цілісну систему поглядів на подальші шляхи взаємоінтегрованого гуманітарного, соціального, економічного та екологічного розвитку країни. Вона визначає також правові засади, принципи, цілі та першочергові завдання щодо переходу країни до сталого розвитку і є базовою для подальшого розроблення стратегії, плану дій, державних, регіональних та інших програм, проектів сталого розвитку на найближчу і віддалену перспективу.

Необхідність переходу до сталого розвитку ставить завдання обов'язкового урахування екологічного чинника в процесах регіонального економічного розвитку, орієнтованого на максимізацію інвестицій. Сьогодні інвестиції набувають все більшого значення, а інвестиційна діяльність після декількох років пасивного розвитку стає однією з перспективних сфер економічних відносин. Більшість регіонів розробляють інвестиційні стратегії, під якими, на жаль, часто вузько розуміються стратегії залучення інвестицій у регіональну економіку. Проте, якщо раніше економічне зростання саме по собі могло бути цілком прийнятною метою, то нині для збалансованого розвитку регіону необхідне щось більше. Неможливо довгий час підтримувати економічне зростання на постійному рівні за рахунок використання його природного капіталу. Видається важливим оцінити взаємовплив екологічних і економічних аспектів, тобто показати:

- вплив економічних процесів на регіональну екологічну обстановку;
- вплив екологічної ситуації на економічний розвиток та інвестиційну привабливість території.

Як наголошується в рекомендаціях ОЕСР (організація економічного співробітництва та розвитку) [4], з погляду сталого розвитку економічне зростання розглядається з позицій кількісних і якісних змін. У зв'язку з цим виділяють три ключові взаємозалежні сфери суспільного розвитку: економічна, екологічна і соціальна. Соціальна складова сталості потребує уваги до таких явищ, як добре розвинуті ринки праці та висока зайнятість; адаптація до демографічних змін, наприклад, старіння населення; рівність в оплаті праці; участь громадськості в

прийнятті рішень. Екологічна сталість припускає стабільність біологічної та фізичної систем і збереження здорового навколишнього середовища. Ці вимоги визнаються не менш важливими, ніж економічне зростання і ефективність.

Економічні процеси роблять як позитивний, так і негативний вплив на навколишнє середовище. Посилення економічної активності в більшості випадків припускає збільшення споживання енергії та інших природних ресурсів, а також емісію викидів і відходів виробництва. Вплив господарської діяльності на навколишнє середовище залежить від моделей споживання і виробництва, від поведінки інвесторів, громадськості, втручання адміністративних і контролюючих органів. Важливим чинником також є технологічний рівень виробництва. В той же час економічне зростання створює можливості для фінансування заходів щодо охорони навколишнього середовища через впровадження чистих і менш ресурсомістких технологій та виробництво безпечної для навколишнього середовища продукції.

Таким чином, переорієнтація економіки країни з кількісних на якісні параметри росту передбачає перехід на сталий розвиток суспільства, при якому не порушується екологія навколишнього середовища, зберігається природна основа для відтворення життя людини. Основне завдання сталого розвитку полягає у забезпеченні динамічного соціально-економічного зростання, збереженні навколишнього природного середовища і раціональному використанні природно-ресурсного потенціалу з метою задоволення потреб нинішнього і майбутніх поколінь шляхом побудови високоефективної економічної системи, яка стимулює продуктивну працю, науково-технічний прогрес і має соціальну спрямованість.

Список літератури:

1. Данилишин Б.М. Устойчивое развитие в системе природно-ресурсных ограничений / Б.М. Данилишин, Л.Б. Шостак. – К.: СОПС Украины НАНУ, 1999. – 367 с.
2. Економічна енциклопедія : у 3 т. / [редкол.: В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. – К. : Вид. центр «Академія», 2001. – Т. 2. – 848 с.
3. Галушкіна Т.П. «Зелений» вектор розвитку економіки України / Т.П. Галушкіна // Економіст. – 2011. – № 11. – С. 4–7.
4. Волошин В.В. Про системний підхід до концепції стійкого розвитку та її інтерпретації стосовно України / В.В. Волошин, І.О. Горленко, В.П. Кухар, В.М.Томашов // Український географічний журнал. – 1995. – №3. - С. 3-10.